

Egy japán eredetű szubkultúra: a mangák világa

Bugár György

Japanese subculture and the world of the manga

Abstract

The purpose of this study is to introduce manga. The study offers an overview of the history of manga by showing how they were created and what kind of development they went through over the centuries. It presents the form of manga, its peculiarities, and describes manga-specific genres.

Keywords: manga; comics; Western culture; Japan; shoujo; seinen; shounen; hentai; subculture; media

Kulcsszavak: manga; képregény; nyugati kultúra; Japán; shoujo; seinen; shounen; hentai; szubkultúra; média

Subject-Affiliation in New CEEOL: Social Sciences – Communication studies – Media studies

DOI: 10.36007/eruedu.2021.4.116-124

A manga a japán képregények általános megnevezése. Az 1940–1950-es években született meg ez a műfaj, de története több évszázados múltra tekint vissza. Japán tradíció volt, hogy metszeteket, rajzokat, pillanatképeket, paródiákat készítettek a valóságról, de a mai mangák kialakulásához szükség volt a nyugati kultúra hatására is. A mangákat nem csak Japánban készítik, a stílus rajongói a világ minden táján rajzolnak és készítenek mangákat, de csakis azokat a képregényeket tekintjük és nevezzük mangának, amelyek magukon viselik az eredeti stílusjegyeket; ezek azok a stílusjegyek (táj, karakterábrázolás stb.), amelyek megkülönböztetik őket a nyugati képregényektől (ang. comics). Sokan tévesen szembeállítják a mangákat nyugati társaikkal, pedig nem ellentétekről van szó, sokkal inkább egymásra hatásról.

1. A mangák története

Az első manga nagyjából ezer évvel ezelőtt a japán középkor kezdetén jelent meg 1054-ben. Ezeket egy Toba nevű buddhista szerzetes készítette, aki bejáratos volt a császári udvarba. A szerzetes ezeket a rajzokat karikatúrának szánta, mivel nem tetszett neki, hogy mi zajlik a palotában. Ezzel szerette volna jelezni a nép számára, hogy milyenek az őket uraló emberek. A gúnynak hangot adva a személyeket és a társadalmi rangokat állatképekben jelenítette meg, és nemcsak a császári udvart, de egyben a buddhista szerzeteseket is kritizálta vele: részeg szerzeteseket, Buddhát szimbolizáló békát rajzolt, a samurájokat pedig nyúlként rajzolta le. Toba művei hamar népszerűek lettek, de mivel a szerzetes nem adott nekik nevet, így a

köznyelvben toba-e rajzokként kezdték emlegetni. Ugyanezért a tettéért halálbüntetés várt volna rá, ő ettől nem félve tovább rajzolt és alkotott élete végéig. Toba volt az, aki megteremtette a mangaábrázolás alapjait: a tájábrázolás jellegzetességeit, a jellemábrázolásra fókuszáló ecsetkezelést, a kezdetleges tónusozást stb.

Toba halála után közel hétszáz évet kellett várni, hogy újra valaki elkezdje a mangák rajzolását. 1702-ben egy Sumboku Ooka nevezetű férfi fanyomatokkal készített könyvet adott közre, amely történeteket, meséket illusztrált, a képeket pedig helyenként szöveggel kötötte össze. Azonban ezek a művek még *toba-e* néven éltek a köztudatban. Ooka egy új művészeti hullámot indított el, így sorra jelentek meg más alkotóktól a városi életet kritizáló vagy bemutatató történetek. Ezeket azonban már *ukiyo-e*-nak nevezték, és hasonlítottak a mai magazinokhoz. Divat- és közéleti nyomatok voltak, de megjelentek bennük költők és festők művei is. Továbbá a mai értelemben vett posztereket is tartalmaztak, melyek híres színészekről, tájképekről, szórakozóhelyekről, kurtizánokról készültek, de nem egyszer jelent meg bennük szexuális tartalom is.

1765-ben történt, hogy Harunobu Suzuki színes nyomatokat készített. Azonban a neve nem lett közismert. Ez még jobban népszerűsítette a műfajt. Ettől kezdve Kinroku nishiki-e (színes nyomatok) néven vált ismerté.

A 19. században Hokusai Katsushika (eredeti nevén Tokitaro) művész és festő volt az, aki első ízben alkalmazott perspektivikus kompozíciót. Több mint 40 ezer festményt, metszetet, rajzot hagyott hátra, s ezek nagy részét már 60 éves kora után. Európában az ő művei voltak a legkeresettebbek, ezt köszönhette annak is, hogy ekkoriban kezdett el Európa nyitni a japán kultúra irányába. A legfontosabb azonban az volt, hogy volt egy gyűjteménye: a Hokusai Manga. Ebben a vázlatai és egyéb rajzai voltak 15 kötetben. Nem maga a terjedelem a lényeges, hanem az, hogy Hokusai volt az első, aki a „manga” kanjikombinációt használta. A szó „szórakozott vagy bolondos rajzot” jelent, azonban nem ez volt a szó eredeti jelentése. A *manzen* szóból ered, ami azt jelenti, hogy céltalanul keresgélni. Réges-régen Kínában élt egy madár, amit Mangachukonak hívtak. Hosszú lábai voltak és halakat fogdosott ki a tóból. Hokusai ezt a madarat képzelte maga elé, amikor elnevezte rajzainak gyűjteményét. Munkássága ideje alatt annyi különböző témájú rajzot készített, amennyit csak tudott, és köztük volt ez a madár is, amint mindenfélet összeresegél a tó fenekén. Bekerült a köztudatba és rövid időn belül más művészek is használni kezdték: Santo Kyoden – Shiji no yukikai (1798), Aikawa Minwa – Manga hyakujo (1814). De a mai értelemben vett jelentését Rakuten Kitazawa alkalmazta.

Ugyanebben a században jelent meg az első mangamagazin, az *Eshinbun Nipponchira* (1874). A magazint Kanagaki Robun és Kawanbe Kyosai alapították. Ez egyszerű stílusú rajzokat tartalmazott, és nem ért el különösebben nagy sikert, három kiadás után meg is szűnt. Egy évre rá indult a *Kisho Shinbun*, majd 1877-ben a *Marumaru Chinbun*, és ezt követte a *Garakuta Chinpo* 1879-ben. A magazinok közül a legjelentősebb az 1895-ben kiadott *Shounen Sekai*, amely az első shounen (Sónen) magazin volt. Iwaya Sazanami, a kor híres gyerekregényírója rajzolta. A magazint erőteljesen átítatta az első kínai-japán háború.

A századforduló után 1905-ben kezdődött egy nagy áttörés, amikor rengeteg magazin jelent meg az orosz-japán háború (1904–1905) miatt. A legsikeresebb

ezek közül a *Tokyo Pakku* volt. Megalakul a *Shoujo Sekai*, az első shoujo (sódzso) magazin. A *Kodomo Pakku*, mely 1924-ben jelent meg először, már minőségi rajzokat tartalmazott, s olyan nagy neveket tudhatott a szerkesztői között, mint Takei Takeo, Aso Yutaka és Takehisa Yumeji. Továbbá ez volt az első olyan mangamagazin, ahol szövegbuborékokat alkalmaztak, ezzel könnyítve és javítva az olvasást és a képek értelmezését.

A második világháború volt az a fordulópont, amely a mai útjára terelte a műfajt. A manga történetek kutatói vitáznak arról, hogy vajon melyik esemény indította el a változást. Azonban valószínű az az állítás, hogy az amerikai megszállás hozta el a változást. Ekkor ugyanis az amerikai katonák képregényeket és rajzfilmeket hoztak magukkal az országba. Mondhatjuk, hogy a modern manga itt eresztett gyökereket. Ebben az időszakban a kreativitásban is ugrásszerű előrelépés történt, amit Osamu Tezuka, az *Astro Boy* és Machiko Hasegawa a *Sazae-san* alkotói tettek meg.

Tezuka Oszamut tekintik a japán képregények szülőatyjának. Az ő történetei reflektáltak az akkori társadalom problémáira, emellett szórakoztatóak is voltak. Az *Astro Boy* hirtelen lett népszerű egész Japánban és a világ több pontján, és a *Sazae-san* animeadaptációja 2009-ben is milliókat vonzott a TV-képernyők elé. Tezuka mozifilmszerű technikája, valamint a mozgóképhez hasonló látószögkezelése egy újfajta vizualitást eredményezett, ezzel fektetve le a shounen manga alapjait. Hasegawa a mindennapi életre és a női tapasztalatokra, kívánságokra, vágyakra való fókuszálása határozta meg a később már shoujoként emlegetett műfajt. 1950 és 1969 közt ez a két műfaj jellemezte és uralta a mangapiacot.

A shounen mangáknál történt nem sokkal később a tartalom szerinti szétválás. A shounen főleg a kisebb fiúkra koncentrál, mesészerű tematikával rendelkezik (férfi szuperhősök, gyermeki poénok, becsület, jóság, erényesség, akár a nyugati kultúrában a herceg erényei a mesékben), míg a másik ágazatban, a seinenben már a szexualitás és a nyíltabb erőszak is megjelenik. Ez főleg a tinédzsereket és a fiatal felnőtteket célozza meg. Ahogy telt az idő, enyhült a japán cenzúra, és olyan dolgok is megjelenhettek, mint a bondage (kikötözéses szex), a szadomazochizmus, a vérfertőzés és a nemi erőszak. De előfordul a zoofília is. Ezek az 1990-es évek után jelentek meg a felnőtt csatornákon. Sikereiket annak köszönheték, hogy a japán társadalom erősen tabuként kezeli a szexualitást, így az elfojtott vágyak és perverziók ilyen formában öltöttek testet. Az ezredforduló után jelent meg a bisshoujo műfaj, mely szép és erotikus nőket vonultat fel, továbbá nem egy történet született, amiben a férfi vagy fiú főszereplőt hárem vagy felfegyverzett női harcosok veszik körül mint látványos utalások a nemiségre. Ezekből a mangákból jöttek létre a hentai mangák, melyek már nyílt szexuális tartalmúak és a pornográfia műfajába tartoznak.

Mangák azonban nem csak ezen a téren vannak. Ahogy a nyugati kultúrában a filmek, így a mangák és az animék is több témakört dolgoznak fel a fantasytól a slice of life-ig. Bármilyen szempontból is nézzük, a mangák elválaszthatatlan részei lettek a japán kultúrának és életvitelnek, ráadásul a műfaj az egész világon számtalan rajongót tudhat magáénak. Jelenleg a legsikeresebb és leghíresebb mangamagazin a *Súkan Sónen Jump*, melynek első száma 1969. július 2-án jelent meg.

2. Formai sajátosságok

2.1. A manga és társai

Mitől manga egy manga? Mi különbözteti meg a keleti és a nyugati képregényeket? Vannak-e a mangáknak olyan jellegzetességei, amelyek más képregényeknek nincsenek?

A válasz rendkívül egyszerű. Olyan ismertetőjegye a mangáknak, ami konkrétan elhatárolná őket a képregényektől, nincs. Igaz, vannak olyan jellegzetességek, amelyek a mangák többségében előfordulnak, de nincs olyan mindegyikre jellemző vonás, amely a képregényekben ne fordulna elő. A manga szó japán értelemben véve képregényt jelent, míg a nálunk vagy a nyugati országokban a manga szót a távol-keleti képregényekre használják. Azonban a manga szót így használni helytelen, mivel a manga csakis Japánban használatos. A Távol-Kelet többi országában máshogy nevezik (Dél-Koreában manhva, Kínában manhua).

De akkor mik azok a formai sajátosságok, amelyek megkülönböztetik a mangát a többi műfajtól, ha ennyire hasonlítanak a nyugati képregényekhez? Szerencsére akadnak olyan vonásaik, amelyek ugyan megtalálhatók a képregényekben is, de mégis a mangák jellegzetességei, és emiatt nevezzük a mangát mangának.

2.2. A manga kifejezőeszközei

A műfaj kialakította a saját kifejezőeszközeit. Ugyan nem minden manga él ezekkel az effektekkel, de ha igen, akkor ugyanazt hivatottak érzékeltetni. Ezek a következők:

A képek sorrendje és olvasása. A mangákat jobbról balra kell olvasni, ebben eltérnek az összes többi műfajtól.

Az állóképek használata. Ez az adott jelenet dinamizmusát, drámaiságát fokozza. A kép a kimerevítés által hangsúlyosabbá, jelentőségtejtjesebbé válik. Az élőszereplős filmekben a lassított jelenetekhez lehet hasonlítani.

A sebességvonalak. A mozgás gyorsaságát hivatott bemutatni, többnyire az állóképek mögött a háttér helyén láthatóak.

Izzadságcsepp vagy -cseppecske. Ezt inkább humoros jeleneteknél használják. Ha a szereplő kínos helyzetbe kerül, vagy egyszerűen egy olyan szereplővel találkozik, akinek a viselkedése inkább már fárasztó mindenki számára, akkor a fej mellett vagy éppen a halántékon jelenik meg egy hatalmas izzadságcsepp. Ez többnyire döbrent vagy unott arckifejezéssel társul. Jellegzetessége még az is, hogy csak egy nagy csepp jelenik meg, míg az izgalmat kifejezni vágyó izzadságcseppek a homlokon jelennek meg, és nem egy, hanem sok – ezzel kifejezve a verítéket.

Szem. A legerőteljesebb érzelmkifejező forma a szem. Ez számtalan módon változhat, két felfelé ívelő félkör (boldogság, öröm), lefelé ívelő félkör (bánat, szomorúság, csalódottság), két apró fekete ponttá sűrűsödés (értetlenség, meglepettség). De használják a jó és gonosz megkülönböztetésére is. A gonosz szereplőknek

általában keskeny szemük van. A pupilla teljes eltűnése és a szem kifehéredése az önkontroll elvesztését fejezi ki. Kivétel ez alól a nagy, kikerekedő, fehér szem, több körvonalazással, ami ijedséget, döbbszóhoz nem jutást és pánikot fejez ki, legtöbbször komikus kontextusban (komolyabb hangvételő mangákban, persze képkörnyezettől függően, hangsúlyosabbak a negatív érzelmek és ritkán kapnak humoros felhangot).

Levegőbuborék. Az egyik orrlyukban jelenik meg, és azt jelzi, hogy az alany elaludt beszélgetés közben.

Kereszt a homlokon. A négy, kereszt alakban elhelyezett derékszög a homlokon vagy az öklön dühöt vagy bosszút fejez ki, és ezt a hozzá társuló arckifejezés is kíséri.

Orrvérzés. Ezt humoros, erotikusan felajzó eseményeknél szokták alkalmazni.

Függőleges, sötét vonalak. Vagy a kép tetején, vagy az arc felső részén jelennek meg fentről lefelé haladva; szituációtól függően zavart vagy döbbenetet hivatottak kimutatni.

Chibi vagy más néven Super Deformed (SD). Egy-egy viccesebb jelenetben fordul elő, hogy a szereplő átalakul saját kicsinyített, gyerekes formájába, és úgy beszél vagy tesz valamit.

2.3. Narratív stílus

A manga a nyugati képregényektől eltérően nem téma-, hanem történetközpontú. Ez nem azt jelenti, hogy a többi képregénynek nincs története, hanem azt, hogy a mangák másképpen mesélnek el egy-egy történetet. A manga történetmesélési kifinomultságait két dolog teszi lehetővé: a terjedelem és a panelek elrendezése. Az egész leegyszerűsítve annyit jelent, hogy a manga a nyugati képregényekkel ellentétben a szereplők jellemfejlődésére koncentrálnak.

A történet témája szintén fontos, de a szereplők szemszögéből ismerhetjük meg. Példának okáért vegyünk egy főhőst, aki egy másik városba költözik, és új iskolába kezd el járni. Az ő szemén keresztül ismerjük meg azt, hogy hogyan éli meg a helyzeteket és a mellékszereplőket, akikkel kapcsolatba kerül. Másrészt ő maga is sokat változik, mert ha egy romantikus mangát veszünk, akkor bizonyítani szeretne valakinek. Az irodalomból pedig már tudjuk, hogy változó jellemekkel jóval könnyebb azonosulni. Ez adja a manga egyik nagy vonzerejét.

A következő különbség, hogy a nyugati képregényekben állandó szereplők vannak egy véget nem érő történetben – a mangáknak viszont van eleje és vége, a szereplők tartanak valahonnan valahová. Talán a legjobb példa erre Tony Stark, Peter Parker vagy Thor a Marvel-képregényuniverzumból. Nyilvánvaló, hogy nem mehetnek keresztül túl sok jellemváltozáson, hiszen pár év múlva is új történetekben kell majd szerepelniük, és addig szinte minden lehetséges jellemtípust keresztül tudnának menni. Míg Naruto, Naruse Kakeru, Todoroki Shouto gyökeresen megváltozhat, mert a történet véget ér.

Mindkét típusnak megvannak az előnyei, hiszen míg Thor új ellenfelekkel harcolhat folyamatosan, és a rajongók hónapról hónapra nyomon követhetik az életét,

addig Naruto tud drámai és szórakoztató lenni, de véget ér és lezárja a történetét – ezzel biztosítva egy szép befejezést.

3. Mangaspecifikus műfajok

3.1. Manga-műfajok

1. *Bishoujo*: Japánul gyönyörű lányt jelent. Olyan mangák összefoglaló neve, amelyekben csinos lányok szerepelnek, például a *Magic Knight Rayearth*.

2. *Bishounen*: Japánul helyes fiút jelent, olyan mangák összefoglaló neve, amelyekben szép és elegáns fiúk vagy férfiak szerepelnek, például a *Fushigi Yugi*.

3. *Ecchi*: Japánul illetlen szexualitást jelent. Könnyű szexuális humort tartalmaz, például a *Love Hina*.

4. *Hentai*: A japán nyelvben abnormálist, furcsát vagy perverzet jelent, általában nyugaton a pornografikus vagy erotikus mangákat értik alatta. Japánban ezeket *Poruno* vagy *Ero* címen keresik.

5. *Josei/Dzsoszei*: Olyan manga, amelynek fiatal nők képezik a célközönségét. Ez az egyik legritkább műfaj.

6. *Kodomo*: Gyermeket jelent a japán nyelvben, és kisgyermekek számára készült manga, amilyen például a *Barakamon*.

7. *Mecha*: Óriás robotokat felvonultató manga, mint például a *Mobile Suit Gundam*.

8. *Moé*: Olyan manga, amelyben nagyon pajkosak vagy cukik a szereplők, ilyen például a *Little Snow Fairy Sugar*.

9. *Progresszív*: Ide főleg művészfilmek vagy nagyon stilizált mangák tartoznak, például a *Voices of a Distant Star*.

10. *Seinen*: A Shounenhez hasonló, de tinédzserek vagy fiatal férfiak számára készül, például a *Homunculus*.

11. *Sentai/Super Sentai*: Szó szerint harci alakulat. Ezekben szuperhős csapatok szerepelnek, ilyen például a *Cyborg 009*.

12. *Shoujo*: Fiatal lányok számára készültek, ilyen például az *Orange*. A *Mahou Shoujo* a Shoujo alműfaja „Magical Girl”-történetekkel, mint pl. a *Sailor Moon*.

13. *Shoujo-ai*: Japánul lányszerelem. Olyan mangákra utal, amelyek a női szereplők közötti szerelemre vagy románcra fókuszálnak. A shoujo műfajába sorolják, mivel leginkább fiatal lányoknak szánt animékről/mangákról van szó. Ilyen például a *Revolutionary Girl Utena*.

14. *Shounen*: Elsősorban fiatal fiúk és tinédzserek számára készültek, ilyen például a *Naruto*.

15. *Shounen-ai*: A férfiszerelemet értjük alatta pontos fordításban. Férfi szereplők közötti szerelemre vagy románcra fókuszál, Japánban egyre kevésbé használják ezt a kifejezést, mivel a pedofiliára utalhat, ezért inkább a „Boys Love”-ot használják. Gyakran a shoujo mangák közé sorolják őket, mivel olvasóik legtöbbször fiatal lányok. A stílus egyik jellemző képviselője a *Yuri no Ice*.

16. *Yaoi*: A shounen-ai erotikusabb változata. Míg a shounen-ai mangákban maximum csókjelenetek vannak, addig a yaoi gyakran tartalmaz részletesen megrajzolt szexjeleneteket.

17. *Yuri*: A shoujo-ai erotikusabb formája, ugyanaz igaz rá, mint a yaoira és a shounen-ai-ra, csak nőekkel a főszerepben.

3.2. Megjelenési módok

1. World vagy Global manga: Ezeket nem Japánban készítik, hanem a szubkultúra rajongói rajzolják őket a világ különböző részein.

2. Jon-koma: Négykockás képregény, sokszor csattanóval a végén. Hasonlóak Örkény István egyperces novelláihoz.

3. Scanlation: Rajongók által lefordított és beszkenelt mangák.

4. Doujinshi (Dódzsinsi): Kezdő rajzolók által készített amatőr manga vagy ritkán profi rajzolók által készített manga, amit nem egy kiadó ad ki, hanem az alkotó maga. Nagy részük pornográf tartalmú. Általában sikeres mangakarakterekről szól.

4. Összegzés: a mangák népszerűsége

A japán képregényalkotások szinte az ismeretlenségből „robbantak be” a nyugati köztudatba az 1980-as évektől kezdődően. Hosszú fejlődés eredményeként jutott el a manga a 19. század végétől odáig, hogy megkerülhetetlen tényező lett a képregényipar világában. A modern japán képregények a második világháborút követően kezdtek el egyre jobban terjedni. Mivel a szigetország vesztesen került ki a háborúból és megszállás alá került, így a képregények segítettek részben levezetni a felgyülemlett feszültséget. Az idő előre haladtával egyre jobban szivárogtak be Japánba az amerikai képregények, a Disney-rajzfilmek és tévéműsorok, amelyek újabb lökést adtak az alkotóknak. A nemzeti tragédiát, a nacionalizmust és az atomtámadást bemutató mangák helyét átvették a családi, humoros, satirikus mangák, melyek érzelmeket, erkölcsöt mutattak be, és előtérbe kerültek a varázslatok, a futurisztikus elképzelések, a szexualitás és a bűnügyek.

Nem lehet tételes felsorolást adni arról, hogy milyen lett a manga, csak egy szót lehet erre mondani: sokrétű. Ez a színes kavalkád alapozta meg, hogy mindenki megtalálhatja a maga kedvenc kis történetét, képregényét és várja annak közlését hétről hétre vagy hónapról hónapra. A japán képiúságok általában 200 és 1000 oldal közötti terjedelemmel bíró antológiákban jelennek meg, amelyek akár 20 vagy 25 különböző cselekményfolyamot is magukban foglalhatnak. A havonta megjelenő ilyen kiadványokat *zassin*ak nevezik az ázsiai ország lakosai. Ezek a „kötetek” általában fekete-fehérek, és nem a legjobb papírmínőségben jelennek meg, így relatíve olcsón előállíthatóak, illetve megvásárolhatóak. Nyilván felmerülhet a kérdés, mi van azokkal az olvasókkal, akik később kapcsolódnak be egy adott történetbe. A sikeres mangatörténeteket gyűjteményes kötetekben, úgynevezett *tankóbon* formában is megjelentetik, így egy történetből több részt is el lehet olvasni egyszerre.

Nyugat- és Közép-Európában szinte csak ilyen alakban jelennek meg a mangák. Az alacsony árak lehetővé tették tehát, hogy sokan hozzájuthassanak a különféle kiadványokhoz, sőt a legszegényebbeknek akár még szerencsájük is lehet, mivel a sokat utazó, tehetősebb japánok otthagyják a „rászoruló”, kultúrára éhező társainknak a közlekedési eszközökön, közterületeken ezeket a kiadványokat, így tovább növelve azok elérhetőségét, népszerűségét.

Számos támadás érte és éri a mangákat amiatt, hogy olykor brutálisak, véresek vagy pornográf elemeket tartalmaztak. Azonban a japán életvitelnek köszönhetően sokszor csak így tudták felszínre hozni az elnyomott érzéseiket, kiélni vágyaikat, vagy így voltak képesek ledönteni a korábbi tabukat. A nyugati világ sokszor nem értette a japánok effajta nyitottságát, és sok esetben cenzúrázták a mangákat.

A képregényekben megjelenő alakok nem csak a képújságokban szerepelnek. A karaktereik ott vannak mindenhol, a kulcstartókon, ruházati termékeken, a rádiókban, az interneten. A mangák minden bevásárlóközpontban és minden tömegközlekedési eszköz állomásain ott vannak Japánban, így megkerülhetetlen tényezők. A Mandarake könyvesbolt-hálózat például, amely egész Japánban jelen van, használt és új mangák, jelmezek, játékok stb. vételével és eladásával foglalkozik. Mangakávézók és mangakölcsönző boltok is működnek több országban, amelyekben egy étel vagy ital elfogyasztása mellett bárki leveheti kedvenc kiadványát a polcokról és elolvashatja azt, vagy éppen internetezhet, ha ahhoz támad kedve. Ezek az üzlethelyiségek gyakran még éjjel is nyitva vannak, a betérő vendégek nagy örömeire. Számos államban mangamúzeumok is léteznek, amelyek rendes vagy időszaki vándorkiállításokkal csábítják látogatóikat intézményükbe. Az egyetemek, főiskolák kurzusokat is indítanak a mangatudománnyal kapcsolatosan. 1975 óta évente kétszer is megrendezik a Comiket-et, Japán legnagyobb mangatalálkozóját.

Mint látható, nem véletlen, hogy az évtizedek során a mangák körül ekkora kultusz alakult ki, hiszen jelenlétükkel, mondanivalójukkal a japán kultúra szerves részévé váltak, s onnan továbbhaladva a nemzetközi szinten is megbecsülést vívtak ki a maguk számára.

Irodalom

Buruma, Ian (2006): *A modern Japán*. Budapest: Európa Könyvkiadó.

Craiger, John G. – Mason, Richard H. P. (2004): *Japán története*. Ford. Kazár Lajos. Budapest: Püski Kiadó.

Farkas Ildikó (2018): *A japán modernizáció ideológiája*. Budapest: L'Harmattan Könyvkiadó.

Farkas Ildikó – Szerdahelyi István – Wintermantel Péter – Umemura, Yuko (2009): *Tanulmányok a magyar-japán kapcsolatok történetéből*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.

Gy. Horváth László – Turai Hedvig (1999): *Japán kulturális lexikon*. Budapest: Corvina Kiadó.

Hornos Dániel (2014): Az Osakai Egyetem magyar stakja. *Mondo*, VIII. évf., 4. szám.

- Mikus Róbert (2013): Terakoya Szegény ember iskolája. *Mondo*, VII. évf., 6. szám.
- Reischauer, Edwin O. (2000): *Japán története*. Ford. Kállai Tibor – Kucsera Katalin. Budapest: Maecenas Könyvek.
- Soós Viktória (2008): *Japán turistaszemmel*. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó.
- Szató, Tomoko (2009): *A japán művészet*. Ford. Dr. Mecsei Beatrix. Budapest: Scolar.
- Takó Ferenc (2013): „Közel s Távolság.” III. *Collegium Orientalisztika Műhely éves konferenciájának előadásai*ból. Budapest: Eötvös Collegium.
- Szekeres András Márk (2011): Az Edo-korszak. *Mondo*, V. évf., 3. szám.
- Szekeres András Márk (2011): Meidzsi-restauráció. *Mondo*, V. évf., 10. szám.
- Totman, Conrad (2006): *Japán története*. Ford. Antóni Csaba. Budapest: Osiris Kiadó.
- Umemura, Yuko (2017): *Japánok és magyarok egymásról*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Vajda Barnabás (2018): *Bevezetés a történelemdidaktikába és a történelemmethodikába*. Második kiadás. Komárom: Selye János Egyetem, Tanárképző Kar.
- Vajda Barnabás (2018): Memory of the First World War – A “resurrection” of a Prisoners of War Cemetery. In: *Transboundary Symbiosis over the Danube III*. Szerk. Ieda, Osamu – Nagayo, Susumu. Tokyo: Waseda University Press.
- Wintermantel Péter (2017): *Nippon-babona. A magyar-japán kapcsolatok története*. Budapest: Osiris Kiadó.
- N. N. (2018): *Japán*. Lingea Kft.

Internetes források

- A mangák világa*. <https://videa.hu/video/kreativ/a-mangak-vilaga-dokumentumfilm-ismeret-japan-j0LFz3LTyaRsD0Gc>. (Letöltés: 2018.05.19.)
- Crystal: *Anime Manga történelem: kezdetektől napjainkig, terjedés és szubkultúra*. <http://osihvas.lapunk.hu/?modul=oldal&tartalom=1140423>. (Letöltés: 2018.05.20.)
- <http://jafmagazin.hu/a-manga-kialakulasa>. (Letöltés: 2018.05.19.)
- Maksa Gyula: *Keleti típusú képregények Magyarországon és francia nyelvterületen*. http://www.mediakutato.hu/cikk/2014_04_tel/06_japan_kepregeny_magyar_francia.pdf. (Letöltés: 2018.05.19.)
- Men. hu. <http://www.men.hu/mangak-ezt-kell-tudnod-a-japan-kepregenyekrol/>. (Letöltés: 2018.05.19.)
- Yumi22: *Az anime és fajtái*. <http://yumi22.mindenkilapja.hu/html/18480678/render/az-anime-es-fajtai>. (Letöltés: 2018.05.19.)